

Доц. д-р Ирена Китанова

Проф. Д-р Емилија Пертова Ѓорѓева

Проф. Д-р Снежана Мирастчиева

Доц. д-р Даниела Коцева

Факултет за образовни науки, Универзитет “Гоце Делчев“, Штип

Читањето како потреба и радост

Апстракт

Болоњскиот процес во основа значи учење и читање (студирање), а не предавање и полагање. Во 21-от век на жива информатичко- технолошка ерупција, неопходно е максимално брзо адаптирање на субјектот реципиент и применување на соодветен стил на читање и учење. Процесот на читање и учење се однесува на сите возрасти- од детето во деветгодишното основно образование па сè до периодот на студирање, односно до крајот на животот.

Интересот за учење значително е пораснат, зголемен кај сите видови професии. Да се чита значи да се служиме со сопствена или која било јавна и функционална библиотека. Да се чита значи да се служиме со компјутерот и придружните извори на сознанија. Да се чита во основа значи да се учи.

Интересот за учење низ читање најмногу се однесува на два начина на читање: а) брзина на читањето и б) разбирање на прочитаното.

Клучни зборови: читање, учење, потреба, брзина на читање, разбирање.

Reading as a need and joy

Abstract

The Bologna Process basically means learning and reading (studying), not lecturing and passing. In the 21st century a living information-technological eruption, it is necessary to maximally adapt the subject to the recipient and to apply the appropriate style of reading and learning. The process of reading and learning refers to all ages - from the child to the nine-year elementary education, to the period of study, that is to the end of life.

The interest for learning has grown considerably, increased in all types of professions. Reading means that we use our own or any public and functional library. To read is to use the computer and the accompanying sources of knowledge. Reading basically means learning.

The interest in learning through reading is mainly about two ways of reading: a) reading speed and b) understanding of the read.

Keywords: reading, learning, need, reading speed, understanding.

Не е сеедно како читаме. Кој знае да чита тој знае и да учи. Моќта,суштината на читањето е во брзината на прочитаното и разбирање на прочитаното. Читањето и учењето ја одразуваат сегашноста,од една, и ја определуваат иднината на општеството, од друга страна.

Треба да се учи брзо,да се памти подобро,да се мисли креативно и да се инсистира на забрзано учење на секоја возраст.

Учејќи, децата, луѓето вршат репродукција, го обновуваат родот, културата, цивилизацијата. Какви сме ние кои учиме,такви ќе бидат тие што доаѓаат по нас. Учењето го витализира субјектот кој чита- учи. Учењето го подмладува и витализира општеството. Има разлика помеѓу оние кои учат и оние кои не учат, кои знаат и кои не знаат, односно кои знаат многу и кои знаат малку.

Денешната литература укажува на потребата како да ги учиме децата творечки и критички да мислат. Притоа најмногу внимание се посветува на тријадата: учење-читање- мислење. Во врска со овој проблем Џ. Брунер потсетува дека ученикот е должен да памти,а учителот е авторитет кој мора да го слушаме и почитуваме. Така се воспитува детето- ученик и така се коригира и влијае на неговиот развој. Поконкретно тоа значи дека освен што треба да внимаваме на децата што прават, ами треба да внимаваме и како мислат додека нешто прават. Според Брунер децата се ученици на своето семејство и општествена заедница во кои живеат и учат. Само така тие подобро ги разбираат корените на културата. Во фолк културата детето учествува во работата,дебатира во групи, од индивидуално преоѓа на групно учење. Знаењето на

ученикот тука е пасивно, не е аполонијско, ами се повеќе е актуелно и активно, полно со ентузијазам и егзалтација, дионизиско.

Читањето е специфичен феномен на учење. Денес, со развој на информатичката технологија и поплава од компјутери во секоја институција, на субјектот –човек-ученик кој е учесник во современиот процес на учење- му се отвораат нови содржини на животот и работата и нови облици на комуникација со другиот, со светот. Дваесетипрвиот век отвора многу прашања во врска со новиот начин и пристап во учењето. Учениците учат поинаку и со поинакви мотиви од научникот, пилотот од историчарот, книжевникот од астронаутот. Сè помалку имаме време за восприемање и совладување на гигантскиот обем на информации и текстови за читање. Оттука, расте бројот на оние за кои нема место во процесот на работата, особено во онаа која бара висока образовна технологија. Патот до успешната кариера е трнлив, па човек мора да учи перманентно: да учи секојдневно, дење- ноќе, до исцрпување, нема долги зимски и летни одмори за ученикот, за студентот- за човекот. Мора да се учи и да се чита континуирано. Општеството има потреба од луѓе кои победуваат, па мора најпрво да ги бира нив и да ги задоволи нивните потреби, а дури потоа оние кои следат на ранг листата. Мора да се тежнее кон брилијанце и кој не ма да се вклопи ќе остане исклучен. Општествената борба не е лесна. Не е работата само да се излезе како победник, ами работата е да се остане во трка.

Сето ова покажува дека живееме во ново и поинакво време. Читаме и учиме поинаку и во различни услови. Препознатлива е разликата помеѓу класичниот универзитет и сегашниот, модерен универзитет кој е на релација со потребите на животот. Во Сиднеј- Австралија или во Лион- Франција во универзитетските библиотеки се е подредено на учењето, се е во служба на тие што учат. Студентот е почитуван и ценет, најважен е зборот, пораката, се се чини субјектот да биде оспособен и корисен за другиот, за семејството, за времето, за институцијата, за народот.

Читањето е вештина, процес во методиката на педагошката работа, инструмент во науката и истражувањето, и тн. Читањето е потреба и радост, од една, но и проблем, отворено прашање и чин на времето минато, сега и во иднина. Уште порано Ниче велеше дека неги сака безработните кои читаат. Русо, пак, нагласуваше да се чита малку и да се размислува повеќе за тоа што сме прочитале. Борхес пак изјавуваше дека никогаш не знаел да чита, а сепак знаел да живее.

Различно време, различен пристап кон читањето, а со тоа и различен вид на читање. Сепак, читателот е актер во културата на читањето и културата на живеењето.

Учењето и читањето се интелектуални операции, интелектуална работа. Различни луѓе, различен пристап кон читањето. Според тоа, секој читател, субјект сам треба да изгради или пронајде модел на читање кој е соодветен и совршен на неговите барања. Има начитани учители. Тие му требаат на образованието, на институциите, на општеството. Начитаноста е феномен со две страни. Начитаноста првенствено треба да се сфати како позитивна особина на човекот, на учителот. Ароганцијата е знак на злоупотреба на начитаноста. За тоа Кант предупредуваше дека длабоко во себе човекот има одредено достоинство со што се разликува од другите, па негова должност е тоа достоинство на човека да не го валка и порекнува.

Поред погоре изложеното, нели е време да се вратиме на почетокот од нашето образование и воспитување, во годините кога детето зачекорува во училишниот двор и се соочува со сеуште неотворената книга на животот. Затоа е многу важно како да се почне да се чита и што да се чита. Тоа значи дека треба да упатиме писмо- порака до учителот и да ги кажеме нашите сегашни гледања во однос на поранешниот систем на образование и во однос на тоа што е тоа што било добро, а што е тоа што треба да се интегрира со тоа што го бара современото образование и современиот начин на живеење. Време е гласно да се постави прашањето: како да се развие љубов кон читањето и учењето?

Денес, нагласеното присуство на турските телевизиски серии, постојаното штракање и играње со глумчето од компјутерот ја намалува живата комуникација со зборот, со книгата. Книгата ја нема поранешната улога во духовниот развој на децата и младите. Интернетот станува надмоќен во однос на книгата. Речникот на децата е посиромашен. Не фантазираат и не се воодушевуваат на вредностите на убавата литература. Се заканува своевидна атрофија на духот до опасност од тешко заболување на зборот: ничкосување на духот и појава на малигни израсатоци во развојот на образованието и воспитанието на детето, на младите, на човекот. На општеството. Ако “читањето е најдобро учење” (Пушкин) токму во ерата на информатичката технологија треба да се бараат модули и модели за мотивација на ученикот за читање и учење. Се поставува прашањето кои постапки или форми треба да се понудат на детето, на ученикот за да почувствува внатрешна потреба за читање, од една, и кога чита креативно да размислува, да се радува, да открива, да се насладува. Да живее.

Во тој контекст, многу е важно уште во деветгодишното основно образование да се обидеме да ги мотивираме учениците преку разновидни облици на работа да искажуваат- манифестираат потреба, жед за читање, за самоедукација. Еве неколку примери:

а) Учениците од основните училишта ретко можат да го видат својот учител како на час по македонски јазик доаѓа со книгата. Потребно е учителот да донесе нова книга која не е во програмата и со тоа да им покаже на учениците дека и тој чита, не само да бара од нив да читаат. За време на одморот учителот намерно ја остава книгата со маркирано место до каде ја има прочитано книгата. Во неа јасно се подвлечени одредени дијалози, пасуси, реченици, мисли, описи и сл. кои ќе бидат поттикнувачки и интересни за ученикот. Љубопитните ученици ќе ја разгледаат книгата и, веројатно е дека ќе му постават некои прашања на учителот. Тоа ќе биде повод учителот да им каже нешто за книгата, за нејзината содржина и дека истата со маркираните места ќе ја запише во компјутерот. Тоа кај некои ученици ќе предизвика интерес да ја прочитаат книгата, пр.”Малиот принц“, “Шеќерна приказна“, “Пинокио“. За почеток тоа е мошне важно;

б) Многу ретко учителот се обидува да создае што читаат неговите ученици. Затоа е добро учителот да им предложи на учениците барем еднаш во текот на полугодието да се разговара, поточно да зборуваат за прочитаните книги. На тој начин учителот ќе открие каков е речникот на ученикот, неговиот стил, што разбираат, а што не разбираат, што ги интересира и сл.

в) На друг час, пак, учителот може да говори за одредени книги што ги прочитал, а учениците ќе научат како се интерпретира содржината, по кој редослед, со каков речник и стил и сл. Тоа треба да претставува мотивација за учениците да читаат нови книги;

г) На часот за интерпретација на лектира- збирка на песни, на пример, учителот бара секој ученик да направи избор на песна што ќе ја научи на памет и истата ќе ја рецитира пред учениците при што ќе објасни зошто се определил за избраната песна. Учењето на памет и рецитирањето пред другите во одделението кај секој ученик ги развива способностите за рецитирање, за актерство преку примена на негласовните и гласовните компоненти на изразното читање, односно рецитирање;

д) Некои песни, на пр. од Стојан Тарапуза или Милутин Бебековски, Змај или Десанка Максимовиќ, учениците може мотивски да ги групираат, да ги поврзат и како целина да изведат драмска игра. На тој начин кај нив се развива способноста за дијалог и актерство, како и за подлабоко доживување на уметничките творби;

ѓ) Од учениците може да се бара да направат сценарио од повеќе песни или од некој роман. При изработката на сценариото учениците треба да имаат слобода при што ќе им се допушти критички да размислуваат, да ја развиваат творчката фантазија. Изборот на песните и делови од роман добро е ако биде различен, како што ќе биде различна драмската интерпретација на творбите;

е) Во одделението има надарени ученици за цртање. Нив учителот ги задолжува да изберат песна или дел од роман, прозен текст кој ликовно, уметнички ќе го изразат. Тие пак што се музички надарени може да го изразат со јазикот на музиката (клавир, гитара и сл.). Потоа, учениците може да ги задолжиме за некое дело да напишат критика- што им се допаѓа, а што не, зошто е тоа така;

ж) Може да состават прашања за делото на кои учителот ќе одговара, ќе објаснува, ќе дискутира од една, и група ученици да состават прашања на кои друга група ученици ќе одговара, од друга страна. На тој начин се развива способноста за дијалог, за дебатирање, за полемика- за правилно и критичко размислување.

Ученик кој ќе научи како треба да учи внимателно и активно слушање, континуирано читање; правилно бележење, самостојно репродуцирање и сл., тој ќе биде во состојба за адекватна содржина и проблем да избере соодветна активност. Но, една од претпоставките за успешно учење е формирање навика за секојдневно читање, односно учење. Компјутерот може да замени цела библиотека, но не може да го замени живиот збор, живиот контакт со учителот, со сликата од зборови и бои.

Следствено, овие неколку задачи, пристапи и модели во наставата по македонски јазик и литература може да ја направат поинтересна, повозбудлива, подинамична, а учениците да се препознаваат, да се откриваат, да се натпреваруваат. Кај секој субјект-ученик сè повеќе и повеќе ќе се развива чувството на љубов кон книгата, а читањето-учењето ќе го сфатат како потреба, како возбуда и радост.

Литература:

1. Andreoli Vitorino: "Pismo ucitelju" Skolska knjiga, Zagreb 2006 g.

2. Гајиќ Драгољуб: ”Подстицање ученика на читање”, Норма Учитељски факултет, Сомбор ,2002, бр.1-2,с.125-129.

3. Китанов Блаже: ”Методика на наставата по македонски јазик со практикум(1-4 одд.)”,Педагошки факултет, Штип, 2001 г;

4. Nedovic Velizar, Sehovic Sefedin: “Ucenje I citanje u savremenoj kulturi” Uciteljski fakultet, Beograd 2006.